

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Бердянського
державного педагогічного
університету
від 02.09.2021 р., протокол № 01

Методика викладання російської мови у вищій школі
(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки	магістра (назва ступеня вищої освіти)
спеціальності	035 Філологія (шифр і назва спеціальності)
спеціалізації	035.034 слов'янські мови та літератури (переклад включно), (шифр і назва предметної спеціальності) перша – російська
освітньо-професійної програми	«Філологія» (назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Лариса АЛЕКСЄЄВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та славістики

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол № 10

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Методика викладання російської мови у вищій школі» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Філологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.034 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська.

Предмет навчальної дисципліни «Методика викладання російської мови у вищій школі»: теоретична й методична підготовка магістрів у галузі викладання російської мови, що сприяє формуванню методичного мислення й засвоєння метамови методики як науки і є визначальною умовою для майбутньої плідної педагогічної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: «Сучасна російська мова (Розділ: Практикум з російської мови)», «Сучасна російська мова (Розділ: Культура російської мови)», «Сучасна російська мова (Розділ: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія)», «Російська діалектологія», «Сучасна російська мова (Розділ: Морфеміка. Словотвір)», «Сучасна російська мова (Розділ: Лексикологія. Лексикографія. Фразеологія)», «Історія російської літературної мови», «Історична граматики російської мови», «Сучасна російська мова (Розділ: Морфологія)», «Сучасна російська мова (Розділ: Синтаксис простого речення)», «Стилістика російської мови», «Сучасна російська мова (Розділ: Синтаксис простого речення)».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Методика викладання російської мови у вищій школі» є:

- забезпечити теоретичну й методичну підготовку магістрів у галузі викладання російської мови, що сприяє формуванню методичного мислення й засвоєння метамови методики як науки і є визначальною умовою для майбутньої плідної педагогічної діяльності;

- підготувати магістрів до успішного проходження активної педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти – школах, гімназіях, ліцеях – як чергового важливого етапу в їхній педагогічній освіті, який сприяє закріпленню теоретичних знань і формуванню професійних умінь і навичок, методичної та професійної компетентностей.

Основні завдання дисципліни «Методика викладання російської мови у вищій школі»:

- сформувати розуміння методики викладання російської мови як прикладної науки, розкривши зміст її основних понять і категорій;

- усвідомити в узагальненому вигляді основні досягнення й ідеї в галузі методики викладання російської мови та шляхи її розвитку вітчизняними й зарубіжними вченими-методистами та вчителями-практиками; схарактеризувати основні тенденції, напрями й проблеми сучасної методики навчання російської мови;

- ознайомити магістрів із цілями, завданнями й змістом курсу викладання російської мови в сучасній школі, сформуванню уявлення про чинні програми та навчально-методичні комплекси; про основні форми навчальної діяльності, ефективні методи й прийоми, а також засоби навчання, що застосовуються на уроках російської мови, на елективних і факультативних заняттях і в позакласній роботі з предмету;

- виробити у магістрів уміння планування роботи з російської мови, побудови уроків, здійснення контролю за діяльністю учнів і перевірки й оцінки їх знань, умінь і навичок;

- сприяти формуванню вмінь і навичок самостійного засвоєння навчально-методичної літератури, досвіду вчителів і застосування на практиці досягнень сучасної методики.

Магістрант-філолог повинен уміти реалізовувати такі **основні функції**:

- комунікативно-навчальну функцію, яка складається з інформаційного, мотиваційно-стимулювального й контрольного-коригувального компонентів;

- розвивальну функцію, тобто прогнозувати шляхи формування й розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, її пізнавальних і розумових здібностей у процесі оволодіння російською мовою;

- освітню функцію, тобто допомагати учням в оволодінні вміннями вчитися, збагачувати свій світогляд, пізнавати себе та іншу систему понять, через яку можуть усвідомлюватися інші явища;

- виховну функцію, тобто вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання засобами російської мови;

- гностичну функцію, тобто аналізувати свою професійну діяльність і навчальну діяльність учнів, добирати підручники й посібники, прогнозувати труднощі засвоєння учнями мовного і мовленнєвого матеріалу, а також оволодіння мовленнєвою діяльністю, вивчати й узагальнювати досвід інших учителів у галузі навчання російської мови;

- конструктивно-планувальну функцію, тобто планувати і творчо конструювати освітній процес у цілому і процес навчання конкретного матеріалу з урахуванням особливостей ступеня навчання; планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі; здійснювати у комплексі різні види індивідуалізації навчання: мотивувальний, регулювальний, розвивальний, формувальний;

- організаторську функцію: реалізовувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів) з урахуванням особливостей ступеня навчання; творчо розв'язувати методичні завдання у процесі навчання й виховання з урахуванням провідних характеристик учнів певного навчального закладу, вносити до планів методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату, виходячи з цілей навчання.

Для самостійної роботи подано проблемно-пошукові запитання та завдання, які передбачають роботу з науковими джерелами, їх критичний аналіз і вибір свого власного бачення тієї чи іншої наукової проблеми. Така робота допомагатиме виробленню навичок володіння лінгвістичного аналізу текстів, усного і писемного наукового мовлення.

Основні результати навчання і компетентності

згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

Програмні компетентності	Результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики і літературознавства в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 2. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК 5. Здатність працювати в команді та автономно.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 9. Здатність до адаптації в новій ситуації.</p> <p>ЗК 10. Здатність спілкуватися з</p>	<p>ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного вдосконалення.</p> <p>ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН 3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.</p> <p>ПРН 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально-особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.</p>

<p>представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p>ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>СК 5. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.</p> <p>СК 6. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.</p> <p>СК 8. Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.</p>	<p>ПРН 5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.</p> <p>ПРН 10. Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).</p> <p>ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.</p> <p>ПРН 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ПРН 13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.</p> <p>ПРН 14. Створювати, аналізувати та редагувати тексти різних стилів та жанрів.</p> <p>ПРН 15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.</p> <p>ПРН 16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації чи суперечливих вимог.</p>
---	--

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредитів ЄКТС / 120 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Методика преподавания русского языка в высшей школе как наука и учебная дисциплина.

Теоретико-методологические основы методики преподавания русского языка в высшей школе.

Научные предпосылки структуризации учебного плана.

Организация практической подготовки специалистов-филологов.

Тема 2. Кредитно-модульная технология преподавания русского языка в высшей школе.

Организационный аспект дисциплины «Методика преподавания русского языка в высшей школе».

МОДУЛЬ 2

Тема 3. Самостоятельная работа магистров-филологов в системе учебного процесса.

Тема 4. Формы организации обучения в заведениях высшего образования.

Процессуально-деятельностный аспект методики преподавания русского языка в высшей школе.

МОДУЛЬ 3

Тема 5. Современные педагогические технологии, методика использования педагогических технологий в высшей школе.

Технологическая компетентность магистров-филологов.

Тема 6. Основные формы организации учебного процесса магистров-филологов.

Методика подготовки и проведения лекций по языковедческим дисциплинам.

МОДУЛЬ 4

Тема 7. Процесс формирования методической компетентности магистров-филологов в высшей школе.

Методика преподавания русского языка в высшей школе в контексте компетентностного подхода.

Научно-исследовательская работа магистров по языковедческим дисциплинам в системе их профессиональной подготовки.

Тема 8. Ассистентская практика магистров-филологов в системе образовательного процесса.

Профессионально-практическая подготовка магистров филологии.

Основные дисциплины по русскому языку, которые изучаются магистрами филологии в заведениях высшего образования («Современный русский язык (Раздел: Практикум по русскому языку)», «Современный русский язык (Раздел: Культура русского языка)», «Современный русский язык (Раздел: Фонетика. Фонология. Орфоэпия. Графика. Орфография)», «Русская диалектология», «Современный русский язык (Раздел: Морфемика. Словообразование)», «Современный русский язык (Раздел: Лексикология. Лексикография. Фразеология)», «Історія російської літературної мови», «Историческая грамматика русского языка», «Современный русский язык (Раздел: Морфология)», «Современный русский язык (Раздел: Синтаксис простого предложения)», «Стилистика русского языка».).

3. Рекомендована література

Базова

1. Акимова Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка. Москва: Издательский центр «Академия», 2020. 448 с.

2. Дмитриевская И. В. Текст как система: понимание, сложность, информативность. Москва: Академический проект, 2018. 361 с.

3. Горбачевич К. С. Изменение норм русского литературного языка. Москва: Дрофа. 2019. 256 с.

4. Истрина Е. С. Нормы русского литературного языка и культура речи. Москва: Издательский центр «Академия», 2019. 239 с.

5. Рогожникова Р. П. Варианты слов в русском языке. Москва: Флинта, 2014. 372 с.

6. Шведова Н. Ю. Активные процессы в современном русском языке (словосочетание). Москва: Академический проект, 2020. 250 с.

Допоміжна

1. Ашурова Д. У. Производное слово в свете коммуникационной теории языка. Москва: Флинта, 2019. 267 с.

2. Даниленко В. П. Ономазиологическое направление в грамматике. Москва: Издательский центр «Академия», 2018. 294 с.
3. Караулов Ю. Н. Ассоциативная грамматика русского языка. Москва: Дрофа, 2017. 395 с.
4. Киприянов В. Ф. Проблемы теории частей речи и слова-коммуникативы в современном русском языке. Москва: Академический проект, 2019. 174 с.
5. Унуханов И. С. Единицы словообразовательной системы русского языка и их лексическая реализация. Москва: Издательский центр «Академия», 2020. 205 с.

Електронно-бібліотечні системи (ЕБС), бази даних, інформаційно-довідкові та пошукові системи

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)
4. http://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_сторінка
5. <http://www.twirpx.com/files/languages/linguistics/text/>
6. <http://ulif.org.ua>
7. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
8. <http://www.mova.info/>
9. <http://dic.academic.ru/>
10. http://grinch-home.at.ua/knigi/lingvistich_analiz...164.pdf
<http://1576.ua/books/6183>

4. Методи навчання:

- 1) За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: Словесні, наочні, практичні.
  - 1.1. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична, катехізисна).
  - 1.2. Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
  - 1.3. Практичні: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, графічні роботи, дослідні роботи.
- 2) За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.
- 3) За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.
- 4) Методи стимулювання навчальної діяльності:
  - 4.1. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;
  - 4.2. метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів;
  - 4.3. метод створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу – використання пригод, гумористичних уривків;
  - 4.4. метод створення ситуації новизни навчального матеріалу;
  - 4.5. метод опори на життєвий досвід здобувачів.
- 5) Методи контролю і самоконтролю у навчанні:
  - 5.1. метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване;
  - 5.2. метод письмового контролю;
  - 5.3. метод тестового контролю;
  - 5.4. метод графічного контролю;

5.5. метод програмованого контролю.

6) Бінарні методи:

Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

Методи навчання: виконавчий; репродуктивний (відтворюючий); продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.

7) Сторітеллінг.

8) Бриколаж.

9) Скрайбінг.

10) Гейміфікація.

11) Дебрифінг.

12) Фактчекінг.

13) Трайнінг.

14) Сінквей.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	задовільно		E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни